MİMARLIK 422

DOSYA:
MİMARLIK PRATİĞİ VE PANDEMİ ARA KESİTİNDE OLANAKLAR / SORU(N)LAR

MİMARLIK GÜNDEM:
KONUT VE KENT KRİZİ

ANMA:
MURAT ARTU
DOĞAN KUBAN

YENİ BİR UNESCO DÜNYA MİRASI ALANI:
ARSLANTEPE

2021 DÜNYA MİMARLIK GÜNÜ ETKİNLİKLERİ

KASSANDRA VE HEKTOR KARDEŞLERDEN TROYA MÜZESİ'NE

MİMARİ AKTARIMIN AKDENİZLİ HALİ:
MEZİTLİ BELEDİYESİ HİZMET BİNASI

MİMAR / ARKİTEKT DERGİSİNDE BİR "ESKİ-YENİ" TARTIŞMASI

ISSN 1300-4212
06
9 771300 421208

MİMARLIK
KASIM-ARALIK 2021 / 422

Mimarlık dergisi web sitesi:
www.mimarlikdergisi.com

Mimarlık dergisi Facebook sayfası:
www.facebook.com/mimarlikdergisi

KASIM-ARALIK 2021 ISSN 1300-4212 YIL: 58 SAYI: 422
Kapak: Troya Müzesi, Mimarı: Ömer Selçuk Baz (Fotoğraf: Murat Germen)

MİMARLAR ODASI TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR
Ulusal Süreli Yayın

YAYINLAYAN **Mimarlar Odası adına Yayın Komitesi**

YAYIN KOMİTESİ **T. Elvan Altan, Ayşen Ciravoğlu, Deniz Dokgöz, Zeynep Eres, Melis Özge Gayretli, Deniz Güner, Şebnem Önal Hoşkara, Deniz İncedayı, Aslı Tuncer Madge, Nurbin Paker Kahvecioğlu, Güven Arif Sargın, Çağda Türkmen**

MİMARLAR ODASI ADINA SAHİBİ **Deniz İncedayı**
(SORUMLU) YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ **Melis Özge Gayretli**
EDİTÖR **Çağda Türkmen**
KONSEPT TASARIM **Raul Mansur** GRAFİK UYGULAMA **Tuğçe Ulusoy**

YAYIN YERİ
Adres Mimarlar Odası Genel Merkezi, Konur Sokak 4/2, Yenişehir 06420 ANKARA
Tel 0.312.417 37 27 **Faks** 0.312.418 03 61 **E-posta** yayin@mo.org.tr
www.mimarlikdergisi.com

DERGİ İNTERNET SAYFASI
Tasarım **H. Nilgün Kara Babacan** Programlama **Behiye Ermete**

ABONE VE REKLAM İLETİŞİM
Binat İletişim & Danışmanlık
Adres Barbaros Bulvarı, Dörtyüzlü Çeşme Sok. No: 2
Güneş Apt. K:6 D:7 34353 Beşiktaş / İstanbul
Tel 0.212.259 90 79 **Fax** 0.212.259 16 46
E-posta info@binatdanismanlik.com
Reklam Yöneticisi **Ayşegül Tuğtepe**

BASKI
12. Matbaa
İbrahim Karaoğlanoğlu Cad. No:35 Kat:1 Kağıthane / İstanbul
Tel 0.212.281 25 80 **Sertifika No.** 46618

BASKI TARİHİ: 8 Kasım 2021

MİMARLAR ODASI ÜYELERİNE ÜCRETSİZ DAĞITILIR.
Fiyatı 10 TL **Abonelik** 55 TL **Öğrenci Aboneliği** 45 TL **Yurtdışı** 80$

TARANDIĞI VERİTABANLARI
Avery Index
Arthistoricum.net (Virtuelle Fachbibliothek Kunstgeschichte)
DAAI - Design and Applied Arts Index
EBSCO-Host
Ulrichs Periodical Directory

MİMARLIK YAYIN İLKELERİ
MİMARLIK dergisi Yayın Komitesi, oluşturduğu yayın ilkeleri çerçevesinde, dergiye gönderilecek yazılar konusunda aşağıdaki genel seçim ölçütlerini belirlemiştir:
· Ele alınan konularda, getirilen bakış açısında, değerlendirmelerde, kullanılan dilde, görsel ve yazılı belgelerde özgünlük bulunması;
· Aktarılan konularda ve görüşlerde çeşitlilik olması ve aranması,
Yazıların içerik açısından entelektüel katkıda bulunması;
· Farklı bakış açılarıyla ve diğer disiplinlerden alınacak katkılarla dergi içeriğinde zenginliğin ve çok yönlülüğünün sağlanması;
· Yurtiçi ve yurtdışında meslek alanındaki güncel konuların ve gündemin izlenmesi.
Dergide genel değerlendirme ölçütleri böylece ifadesini bulan makale ve inceleme-araştırma yazılarının yanısıra, yapı ve proje değerlendirmeleri ile mimarlık eleştirisi yazıları ve Cumhuriyet dönemi mimarlığına, 'toplum ve mimarlık' ilişkisini ortaya koyan konulara, 'çevre duyarlılığı ve mimarlık ilişkisi ve tartışmalarına' yönelik yazılara süreklilikle ve ağırlıkla yer verilmesi görüşü Yayın Komitesi tarafından benimsenmiştir. Dergi, mimar, öğrenci, akademisyen gibi mimarlığın mesleki uygulama, eğitim ve akademik araştırma alanlarından geniş ve zengin bir okuyucu profiline sahiptir. Hedef okuyucu kitlesinin bu homojen olmayan yapısı, konu seçiminden yazım diline kadar, yayınların değerlendirilmesinde dikkate alınan önemli ölçütlerden biridir.

MİMARLIK Dergisi Yayın Koşulları
MİMARLIK dergisinde yayımlanmak üzere yazı gönderenlerin, şu konulara dikkat etmelerini rica ederiz:
· Yazılar Word belgesi olarak dijital formatta kabul edilir: CD/DVD içerisinde ya da e-posta adresi yoluyla: yayin@mo.org.tr · Yazılar en fazla 2.400 kelime (başlık, yazar ismi, özet, notlar, kaynaklar, resimaltı yazıları hariç) olmalıdır. Yazıların içeriklerine ilişkin 150 kelimelik özet yazıyla birlikte gönderilmelidir. · Görseller tercihen dijital olarak ve şu formatta yazıyla birlikte iletilmelidir: tiff/jpeg/eps formatlarından birinde, uzun kenarı 15 cm, min. 300 dpi çözünürlükte. · Görseller için telif hakkı konusu yazar tarafından halledilmiş olmalıdır. Görselin alındığı kaynak (fotoğrafçı adı, arşiv bilgisi, kitap künyesi vb.) belirtilmelidir. · Kaynak gösteriminde şu yöntem kullanılır: Tekeli, İlhan, 2012, "Seyfi Arkan'ın Yaşamı ve Mimarlığının Toplumsal Bağlamı", **Modernist Açılımda Bir Öncü: Seyfi Arkan**, (ed.) Ali Cengizkan, A. Derin İnan, N. Müge Cengizkan, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.15-26. · Metin içi referans gösteriminde otomatik dipnot / sonnot kullanılır. Bir kaynak ikinci kez kullanıldığında şu format uygulanır: Tekeli, 2012, ss.15-26. · Yayın kararını Yayın Komitesi alır. Sonuç, yazara en geç 4 ay içerisinde iletilir. · Yayın Komitesi yazı hakkındaki görüşlerini yazara iletinceye kadar, yazar aynı yazıyı başka bir yayın grubuna göndermemeyi kabul eder. · Yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda derginin web sitesinde, görselleriyle birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır. · Yazıdaki görüşler yazara aittir, Yayın Komitesi'ni bağlamaz.

dünyada mimarlık müzeleri

Mimarlık dergisinin 50. yılını kutladığımız 2013'ün ilk sayısıyla birlikte derginin "ayraç" bölümünde yeni bir koleksiyon oluşturmaya başladık. Ayraçları biriktirerek dünyada bulunan mimarlık müzelerinin bilgisini toplayabilir ve ziyaret edilecek yerler listenize ekleyebilirsiniz. Mimarlık müzeleri "ayraç" koleksiyonuna katkı vermek isterseniz bize
yayin@mo.org.tr
adresinden ulaşabilirsiniz.

2 **İNGİLİZCE ÖZET / ENGLISH SUMMARY**
4 **MİMARLIK DÜNYASINDAN**

MİMARLIK **GÜNDEM**
8 **Konut ve Kent Krizi** / Asuman Türkün

ANMA
10 • **"Karşı Yönden Gelen Adam" Murat Artu** / Celal Abdi Güzer
• **Mimarlık Tarihi ve Koruma Alanının "Ulu Çınarı" Doğan Kuban** / Zeynep Ahunbay
• **Doğan Kuban'ın Ardından** / Günkut Akın

GÜNCEL
12 • **Bir Kriz Olarak COVID-19 Salgını Sonrası Eğitim Mekânları** / Pınar Gökbayrak
• **Anadolu'da Yeni Bir UNESCO Dünya Mirası Alanı: Arslantepe** / Marcella Frangipane

ETKİNLİK
23 • **Kullanıcıyı ve Yerel Değerleri Mimarlığa Katmak: 2021 Dünya Mimarlık Günü Etkinlikleri** / Seda Zafer
• **6. Ulusal Mimari Koruma Proje ve Uygulamaları Sempozyumu'nun Ardından** / Zeynep Eres, Mustafa Sayan
• **Antroposen Çağı'nda Mimarlık Tarihyazımı: EAHN "Mimarlık ve Dayanıklılık" Konferansı** / Pelin Yoncacı Arslan, Pınar Aykaç

YARIŞMALAR
32 • **Ulus Modern Kültür ve Sanat Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması**
• **Bursa Kent Mobilyaları Tasarım Yarışması**

DOSYA: MİMARLIK PRATİĞİ VE PANDEMİ ARA KESİTİNDE OLANAKLAR / SORU(N)LAR
39 M artı D Çalışma Ortamı, 2x1 Mimarlık, Mert Uslu Mimarlık, Yazgan Mimarlık, FREA Mimarlık, Salon Architects, NVA Mimarlık, PAB Mimarlık, Eyusta Tasarım ve Mimarlık Atölyesi, Tozkoparan Mimarlık, SCRA Mimarlık

DOSYA: Mimarlık Pratiği ve Pandemi Ara Kesitinde Olanaklar / Soru(n)lar

GÜNCEL: Anadolu'da Yeni Bir UNESCO Dünya Mirası Alanı: Arslantepe

TEHDİT ALTINDAKİ KÜLTÜR MİRASI
49 **Kırsalın Yalnızları: Mimari Mirasımızın Sessiz Tanığı Çarşamba Porsuk Camisi** / Zeynep Aktaş

MİMARLIK-DEMOKRASİ-KATILIM
50 **Toprak Öğretmenim ve Mimarlık Etiği** / Hossein Sadri

MİMARLIK ELEŞTİRİSİ
52 • **Kassandra ve Hektor Kardeşlerden Troya Müzesi'ne** / İpek Yürekli
• **Mimari Aktarımın Akdenizli Hali: Mezitli Belediyesi Hizmet Binası** / Berin F. Gür

MİMARLIK KURAMI
61 **Klasikalin Sonu: Peter Eisenman'da Modern Mimarlığın Arkeolojisi** / İhsan Sefa Özer

MİMARLIK TARİHİ
66 **Kimliğin Sınırları: Mimar / Arkitekt Dergisinde Bir "Eski-Yeni" Tartışması** / Neslihan Şık Glosset, V. Gül Cephanecigil

KENTLEŞME
70 **Mübadele Sürecinin Yer(leşim) Kurma Pratiği: Sinasos (Mustafapaşa) - Nea Sinasos** / Serhat Ulubay, Feride Önal

77 **YAYINLAR**

TEMA[S]
80 **Yerli Bilginin Müşterek Mekânı: Sâmi Mimarlığı Kütüphanesi** / Simla Şanlı

Mübadele Sürecinin Yer(leşim) Kurma Pratiği: Sinasos (Mustafapaşa) - Nea Sinasos*

Serhat Ulubay, Feride Önal

1923 Türk-Yunan zorunlu nüfus mübadelesi, üzerinde yaşadığımız coğrafyanın en kapsamlı yer değiştirme hareketlerinin başında geliyor. Göç etmek zorunda kalan kitlelerin, geride bıraktıkları yerleşimlerdeki yaşantılarına dair pratiklerini farklı coğrafyalara taşıyarak yeni yer(leşim)ler kurma çabasına girmesi ise mekânsal bağlamda köklü değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına yol açmış. Yazarlar, Sinasosluların mübadele serüveni ve göçle geldikleri yeni coğrafyalarda kendi edimleri aracılığıyla kurdukları Nea Sinasos yerleşimi üzerinden, yer(leşim) kurma ve "öz"ü muhafaza etme pratiğini mercek altına alıyor.

* Bu çalışma, 1. yazarın 2. yazar danışmanlığında YTÜ Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Doktora programında hazırlamakta olduğu doktora çalışmasına dayanmaktadır.

"Dünyada kişi için doğup büyüdüğü yeri kaybetmekten daha büyük bir acı olamaz."
Euripides, MÖ 431[1]

Göç, çeşitli sebeplerden[2] insanların yerleşik oldukları coğrafyalardan başka bir bölgeye yerleşme maksadıyla yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır.[3] İçinde bulunduğumuz dönemde, tüm dünyanın başlıca gündemlerinden olan göç sorunu, yaşadığımız toprakların yabancısı olduğu bir olgu değildir. Türkiye'nin hâlihazırdaki nüfusunun yüzde kırkını, son iki yüzyıllık zaman dilimi içerisinde yerli nüfusa yapılan aşılanmayla oluşan nüfus oluşturmaktadır.[4]

Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen "Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi" ise, göç türleri içerisinde, gerek şartları gerekse etki ettiği nüfus ve coğrafya bakımından farklı bir yere konumlanmaktadır. 1923 yılında, iki tarafın uzlaşması sonucu anlaşmaya varılan Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi[5], değişen nüfusun sayısal çokluğu bakımından, dünyanın en büyük ölçekte gerçekleşen göçlerinden biri olmasının yanı sıra, uluslararası anlaşmaya dayalı olması, zorunlu ve karşılıklı oluşu, geri dönüş yolunun kapalı olması sebepleriyle, kendine özgü tarihsel bir süreci tanımlamaktadır.[6] Yaşanan mübadele sonucunda, Ege'nin her iki yakasında bir buçuk milyondan fazla nüfus yer değiştirmek zorunda kalmış[7], göçmen konumuna düşmüşlerdir.[8]

Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi, siyasi, dinî, sosyo-kültürel, ekonomik vb. çok yönlü etkileri ve uzantıları olan bir olgudur. Bu kapsamlı nüfus değişimiyle beraber, suyun her iki yakasında mübadelenin gerçekleştiği herhangi bir yerleşimde, toplumsal iş bölümü, iş bölümüne bağlı olan tüm sosyo-mekânsal ölçekler çözülmeye uğramış, gündelik yaşantıda büyük değişimler yaşanmıştır.[9] Mübadelenin gerçekleştiği yerleşimlerde yaşanan çözülme, kentsel ve mekânsal ölçekte iş bölümünün, kültürel kimliğin, gündelik yaşantı pratiklerinin, mekânsal aidiyetin köklü olarak değişim ve dönüşümüne yol açmıştır.[10]

Makale kapsamında, mübadeleyle beraber ortaya çıkan mekânsal değişim ve dönüşümlerin irdelenmesi hedeflenmektedir. Yaşanan bu değişim ve dönüşümü, hem Türkiye'de hem de Yunanistan'da somut bir biçimde irdelemek için, mübadelenin derinlemesine yaşandığı bir yerleşim olan, günümüzde Nevşehir sınırları içerisinde yer alan Mustafapaşa veya mübadele öncesinde bilinen ismiyle Sinasos'ta yaşayan Rumların mübadele serüveni esas alınmıştır.[11] Mübadele öncesi Sinasos'ta yaşayan Rumlara ait dokümanlar araştırılmış, mekânsal ve toplumsal yaşantıları irdelenmiştir. Sinasos'un mevcut durumuna yönelik bir alan araştırması yapılmış, Rumlara ait mekânlar ve yaşantı izlerinin günümüzdeki durumu incelenmiştir. Bir dönem Sinasos'ta yaşayan Rumların, mübadele sonrası Yunanistan'daki izleri sürülmüş, günümüzde yaşamlarını sürdürdükleri yerleşim üzerinden, mübadelenin yer(leşim) kurma pratiği sorgulanmıştır. Çalışma, Sinasos örneği üzerinden, suyun her iki yakasında yaşanan değişimin irdelenmesini amaçlamaktadır.

"ÖZ"E DAİR BİR İRDELEME: GÖÇÜN MEKÂNSAL PRATİĞİ

Göç vakalarının sıkça yaşandığı 20. yüzyıl zaman dilimi için Heidegger; "yurtsuzluğun dünyanın yazgısı, önlenemez kaderi haline geldiği" yorumunda bulunarak, göç olgusunu, ait olunandan, aidiyet hissedilenden uzaklaşma, yabancılaşma olarak tanımlamaktadır. Heidegger'e göre, bu yazgı bir tür "öz"e ait olandan uzaklaşma anlamını taşımaktadır. Bu sebeple göç olgusunu, "varlığın tarihi açısından düşünmek", köktenci bir sorgulamaya tabi tutmak gerekmektedir.[12] Benzer yaklaşımla Blanchot, fiziksel bir yer değiştirme eyleminden bağımsız, "yabancı hale gelmek" olarak yorumladığı göçü, göç edenin, geldiği yeni coğrafyaya ve mekânlara alışma hali olarak tanımlamaktadır. Kişinin kendi benliğine ve edimlerine yabancılaştığı an, zihinsel olarak göçün başladığı ana karşılık gelmektedir.[13] Heidegger ve Blanchot, ontolojik bir ele alış biçimiyle, göçü, fiziksel bir hareketlilikten öte, zihinsel bir etkinlik olarak, kendi "öz"üne yabancılaşma, varoluşa ilişkin temel olgulardan uzaklaşma ile ilişkilendirmektedir. Kişi, aidiyet hissettiği zihinsel ve fiziksel olgulara, yabancılaşmaya başladığı an, sonu gelmeyen bir göçmenliğin içerisine sürüklenmektedir. Dolayısıyla göç, varoluşumuza ve "öz"e ilişkin, zihinsel bir yabancılaşmaya karşılık gelmektedir.[14]

Serhat Ulubay
Arş. Gör., YTÜ
Mimarlık Bölümü

Feride Önal
Prof. Dr., Fenerbahçe
Üniversitesi
İç Mimarlık ve Çevre
Tasarımı Bölümü

Göçü, zihinsel bir yabancılaşma, "öz"e ait olandan uzaklaşma olarak sorgulama yaklaşımı, göçle kaybedilenin fiziksel mekândan daha fazlası olduğunu göstermektedir. Çünkü mekân, sadece bir fizikselliği değil, toplumun "öz" ve benliğinin oluşsallığını ve var olma biçimini temsil etmekte, var olduğu topluluğun zihinsel edimleri ile kültürel, tarihsel ve toplumsal olanı bağlayan bir yapısallığa karşılık gelmektedir.[15] Göç, mekânla kurulan bu aidiyet ilişkisini, kesintiye uğratmaktadır. Geride bırakılan mekân, salt hacimsellik değil, ait olunan topluluğun kimliğine dair mekânsal ve çevresel olguların, edimlerin ve toplumsallıkların bütününü içermektedir. Stelaku, topluluğu temsil ettiğini vurguladığı mekânın kaybını, mitoloji, tarihsel hikayeler ve kökleri sembollerle ilişkilenen, coğrafya olarak adlandırılabilecek sonsuz bir kavramın, göç edenin ayaklarının altından kayıp gitmesiyle eşdeğer olarak görmektedir.[16] Yani mekânın kaybı, topluluğun "öz"ünü temsil eden, toplumsallık adını verdiğimiz kavrayıcı bir anlamsallığın kaybına eşdeğerdir.

Toplulukların, edimlerinin, yaşantı biçimlerinin ve toplumsallıklarının yaratımı olarak mekân, varoluşa ve "öz"e ilişkin bir yapıyı temsil etmektedir. Bu sebeple göçle gelinen coğrafyada mekânın ve yerleşimin yeniden üretimi, göçmenin var olma biçimini yansıtmaktadır. Blanchotçı yaklaşımla, fiziksel bir göçe maruz kalmış olsalar da, zihinsel olarak bu olgunun bertaraf edilmesi ve kalıcı bir göçmenlik duygusunun kırılması anlamını taşımaktadır. Bu bağlamda, mübadeleyle yerinden edilen bir Anadolulu Rum topluluğun, "öz"e ilişkin varlıklarını muhafaza etme çabaları ve yabancılaşmaya karşı reaksiyonları, göçle geldikleri topraklarda yer(leşim) kurma pratikleri ile doğrudan ilişkilidir.

SİNASOS (MUSTAFAPAŞA) VE SİNASOSLU RUMLARIN ZORUNLU GÖÇÜ

Bir topluluğun yaşantı pratikleri ve toplumsal eylemleri, o topluluğun kendi mekânının yaratıcısıdır. Tersten bir okumayla, bir topluluğun mekânını deşifre ederek, o topluluğun toplumsal yapısını ve edimlerini keşfetmek mümkündür.[17] Bir mübadele mekânını tersten okumak, Stelaku'nun kastettiği, özünde geride bıraktıklarına dair izleri sunacaktır. Dolayısıyla, mübadeleye tabi olan toplulukların, terk etmek zorunda kaldıkları coğrafyaları ve yaşamlarını sürdürdükleri yerleşimlerini irdelemek, yeni coğrafyalarda, yerleşimi algılama ve kurma pratiklerini kavramak açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma için, günümüzde Nevşehir sınırları içerisinde yer alan Mustafapaşa ya da mübadele öncesi bilinen ismiyle Sinasos yerleşimi, mübadelenin yer(leşim) kurma pratiklerini irdelemek adına örnek olarak seçilmiştir. (**Resim 1**)

Kapadokya'nın kendine özgü coğrafyasının izlerini barındıran Sinasos, mübadele öncesi dönemde, Anadolulu Hıristiyan Rumlarla, Müslüman Türklerin bir arada yaşadığı yerleşimlerden biridir.[18] Ticaretin sağladığı zenginlik sayesinde, kültür ve eğitim faaliyetleriyle öne çıkan yerleşimde[19], beldenin sahip olduğu özgün coğrafi karaktere ve kimliklerine bağlı olarak inşa edilen yapılar[20], bu kültürü görünür kılmış ve Sinasos'a özgü bir mimari doku olarak ön plana çıkmışlardır.[21] Özgün toplumsal yapısı, mimari dokusu ve kendi "öz"lerinden beslenen canlı kültürel değerleriyle, Anadolu Rumları arasında saygın bir konuma sahip olan Sinasos, bu topluluklar tarafından; "Doğu'nun Atina'sı", "Anadolu'da

Kaynak: Google Earth [Erişim: 18 Haziran 2021]

Resim 1. Sinasos'un (Mustafapaşa) günümüzdeki dokusu

Kaynak: Mnalda, Evαγγελία, 2004, Συναός Εικονες και Αφηγησεις, Κεντρο Μικρασιατικων Σπουδων, Αθηνα.

Resim 2. Doktor Arhelaos tarafından çizilen 1910 yılına tarihlenen Sinasos haritası, Haritanın orijinal halinde de yer alan numaralar, sırasıyla şu yapı ve yerleri temsil etmektedir: 1. Erkek Okulu, 2. İhtiyar Heyeti Binası, 3. Otel, 4. Ay Konstantinos ve Eleni Kilisesi, 5. Medrese, 6. Kulüp ve Eczane, 7. Kız Okulu, 8. Taksiarhon Kilisesi, 9. Hamam, 10. Maraşoğlu Köprüsü, 11. İpek böceği yetiştirilen yer, 12. Mezarlık.

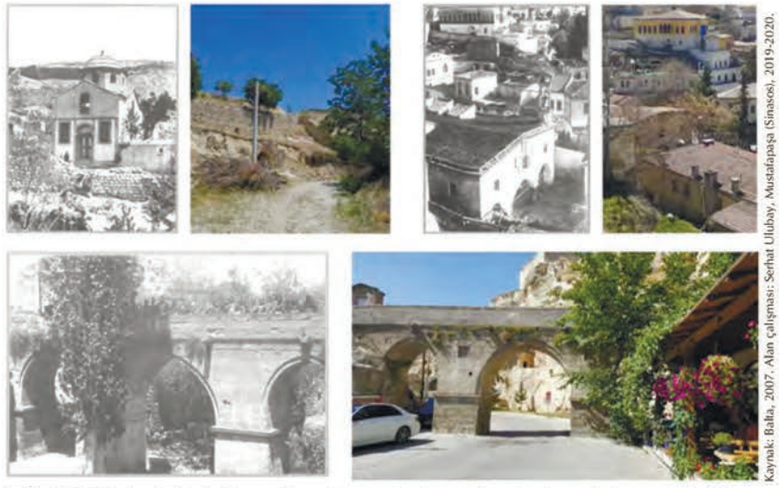
Rum Rönesansı'nın merkezi" gibi övgü dolu ifadelerle anılmıştır.[22] Aralarında kurdukları toplumsal dayanışma ağı sayesinde, hem memleketleriyle olan ilişkilerini sağlamlaştırmış hem de Sinasos'un gelişimine katkı sağlamışlardır.[23]

Sahip olduğu kültürel kimliği, mimarlık aracılığıyla somutlaştıran Sinasos'ta, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kamu yapıları (ticari yapılar, otel, sağlık odası ve eczane, köy meclisi), içerisinde tiyatro salonu, kütüphane ve müzik odası bulunan kız ve erkek okulları, sivil ve dinî yapılar inşa edilmeye başlanmıştır.[24] Bu mimari yapıtların yanı sıra, coğrafyanın sağladığı doğal değerlere atfettikleri kutsal misyonlar (kır kiliseleri, kaya oyma

Kaynak: Balta, 2007. Alan çalışması: Serhat Ulubay, Mustafapaşa (Sinasos), 2019-2020.

Resim 3. 1924 yılında fotoğraflanan Sinasos'tan mahalle-genel görünümler (sırasıyla Lulas mahallesi, Yeni mahalle, Gavras mahallesi) (Resim 2'de mahalleler sırasıyla A, B, C olarak gösterilmiştir), 2019-2020 yıllarında yapılan alan çalışması esnasında mahallelerin tespiti

Kaynak: Balta, 2007. Alan çalışması: Serhat Ulubay, Mustafapaşa (Sinasos), 2019-2020.

Resim 4. 1924 yılında fotoğraflanan Sinasos'ta yer alan kamusal yapılar (sırasıyla hamam (yıkıldı), kilise ve köprü), 2019-2020 yıllarında yapılan alan çalışması esnasında yapıların tespiti

Kaynak: Balta, 2007. Alan çalışması: Serhat Ulubay, Mustafapaşa (Sinasos), 2019-2020.

Resim 5. 1924 yılında fotoğraflanan Sinasos'ta yer alan konaklar (sırasıyla Poligenidis evi, Pingopulos evi, İoannis Hr. Hacıiosif evi), 2019-2020 yıllarında yapılan alan çalışması esnasında yapıların tespiti

Kaynak: Balta, 2007.

Resim 6. 1924 yılında fotoğraflanan Sinasos'un gündelik yaşantı figürleri (sırasıyla Deringöz mevkine gezi, karnavalın son gününden yerel kıyafetleriyle Sirtos oyunu oynayan Sinasos kadınları, ilkokul öğrencileri ve öğretmenleri)

manastır ve şapeller) yerleşimin özgün mimari karakterini zenginleştirmiştir. Bu mekânlarla beraber, onları besleyecek bir gündelik yaşantının varlığı belde halkının toplumsal yapısına değer katmıştır.[25] Örneğin eğitim yapılarının yanı sıra, onları destekleyecek ve toplumsal yaşantılarına katkı sağlayacak bir eğitim sistemi kurulmuş, Atina ve İstanbul'dan getirilen öğretmenler sayesinde yerleşimin de gelişimi amaçlanmıştır. Ticari anlamda sağladıkları gelirlerini oluşturdukları fonlara aktararak hem fiziksel çevrelerinin gelişimine katkı sağlamış hem de maddi desteklerle toplumsal bağlarının sağlamlaşmasına destek olmuşlardır.[26] Tüm bu çevresel ve toplumsal nitelikleriyle Evangelia Balta'nın, "Kapadokya'nın nadir kentselleşme gösteren yerleşimlerinden biri" olarak ifade ettiği Sinasos, Anadolu içlerinde aydınlanmış bir topluluğun yaşantı sürdüğü ve bu niteliklerini mekânsal olarak somutlaştırdığı bir yerleşim olma özelliğini taşımaktadır.[27] (**Resim 2**)

Sinasos'ta inşa edilen mekânlar ve bu mekânların barındırdığı durumların, Sinasoslular için bir anlamsallık taşıdığı aşikardır. "Kimlikleri, ilişkileri, hikayeleriyle"[28] kurdukları bu mekânların bir aradalığı, Sinasosluların varoluşlarını ve "öz"lerini temsil eden yer(leşim)lerini oluşturmaktadır. Bu mekânlarda yaşanan gündelik yaşantı ve toplumsallık, "bir ezginin parçaları"[29] gibi bu alanı gerçek bir yaşam alanına dönüştürmektedir. Mübadele, Sinasosluların yer(leşim)le ve mekânla kurdukları bu aidiyet ilişkisinin kopması anlamını taşımaktadır. Yüzyıllar içerisinde, kültürel değerleri ve toplumsal edimleri aracılığıyla var ettikleri yer(leşim)leriyle olan bağları, mübadele ile birlikte kesintiye uğramıştır. Topluluk, zorunlu göçle birlikte köklerinin ait olduğu memleketlerini terk ederek Yunanistan'a göç etmek zorunda kalmıştır.[30]

Bu durum, Sinasoslu Rumları mübadele tarihyazımında özgün bir yere konumlandıracak bir olayın yaşanmasının fitilini ateşlemiştir. Kendi edimleri ve yaşantı pratikleriyle var ettikleri yer(leşim)leriyle olan bağlarının mübadele sonucunda kesileceği kendilerine bildirilen Sinasoslular, memleketlerinden ayrılmadan kısa bir süre önce, yaşantılarını ikame ettikleri tüm yaşam alanlarını ve mekânlarını fotoğraflarla kayıt altına almışlardır.[31] Mekânların yanı sıra yaşantılarında önemli yer tutan kırsal alanları, yün eğirmeden su taşımaya, eğlencelerinden gezintilerine, beldenin önemli simalarından kıyafetlerine kadar sahip oldukları tüm figür ve zenginlikleri fotoğraflamışlardır.[32] Fotoğraflama işlemini gerçekleştiren Rizos'un anılarında, bu işlemin rastgele yapılmadığı, mekânların ve yaşantıya ait tüm unsurların, düzen içerisinde, "öz"e ve benliğe ait edimleri akılda tutma amacı doğrultusunda, sistematik ve bilinçli bir şekilde gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.[33] Nitekim bu fotoğrafların bir anı biriktirmeden daha fazlasını içerdiğini, oluşturulan haritalar, el yazması anılar, belge ve doküman toplanması faaliyetleri desteklemektedir. (**Resim 3-6**)

Bahsi geçen tüm bu eylemlerin, Anadolulu Rum topluluklar arasında sadece Sinasos'ta gerçekleşmiş olması tesadüf değildir.[34] Köklerinin ait olduğu memleketlerine ilişkin, bu faaliyetlerin barındırdığı temel anlamsallık, varoluşa ve "öz"e ilişkin olgu ve edimlerle var ettikleri yer(leşim)lerini, belleklerinde sakladıkları gibi somut olarak da belgelenmesi amacını içermektedir. Balta, Sinasosluların tüm bu eylemlerini, bir anı biriktirmeden

çok göçle gittikleri yerlerde kendilerini tanıtan bir kartvizit olarak okumakta, mekânsal bir unsuru bir kimlik göstergesi olarak değerlendirmektedir.[35] Blanchot'ın tabiriyle, Sinasoslular açısından "büyüsü bozulmamış" mekânsallığa ait bir kimlik belirtecine işaret etmektedir.[36] Nitekim, Anadolu'daki yer(leşim)lerini ve toplumsallıklarını var ederken kurdukları toplumsal dayanışma ağı, mübadele ile birlikte karışacakları yeni coğrafyalarda, kendi yer(leşim)lerini kurma çabasına odaklanacaktır. Sinasosluların bu farkındalığı, henüz mübadele gerçekleşmeden önce Anadolu topraklarındayken başlamıştır. Bunun anlamı, Sinasoslular kendi memleketlerindeyken bile göçle gidilecek coğrafyalardaki fiziki çevreyi reddetmekte ve kendi yaşam alanlarını kurma bilincini taşımaktalardır. Yani fiziksel bir göçü yaşayacak olsalar bile, göçle gidecekleri coğrafyalarda kendilerine tahsis edilecek mekânları reddederek zihinsel bir göçün, yabancılaşmanın ve göçmenliğin kalıcı hale gelmesinin önüne geçme farkındalığına sahiplerdir. Göçle yerleşecekleri yeni yerleşimlerini, sıkı sıkıya sarıldıkları edimleri ve toplumsallıklarıyla var ederek "öz"lerini muhafaza edecekleri düşüncesini taşımaktalardır.

Bu sebeple, belleklerine kazıdıkları yapma edimleri ve somutlaştırdıkları fotoğraflama-belgeleme faaliyetleri, yeni yer(leşim)in kurulmasında kurucu bir rol üstlenecektir.

"ÖZ"E AİT BİR YER(LEŞİM) KURMA PRATİĞİ: NEA SİNASOS

Mübadeleyle göç ettikleri coğrafyalarda yeni hayatlar kurmak zorunda kalan Sinasosluların Anadolu'daki yerleşimleriyle olan bağı, Nea Sinasos'un şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.[37] Bellekleri aracılığıyla taşıdıkları yaşamsal edimleri ile somut fotoğraf ve dökümanları bu yeni yerleşimde mekânın temel kurucu unsurları olmuştur. Sinasoslular, mübadeleyle geldikleri Atina'nın liman bölgesi Pire'de, kendilerine tahsis edilecek mekânlar yerine aidiyet hissettikleri bir yer(leşim)i kurmanın arayışına girmiş, Eğriboz Adası'nın kuzeyinde, İstiaia'da bir köy sınırları içerisindeki çiftlik arazisini mesken edinip bir yer(leşim) kurmuşlardır. Kurdukları bu yer(leşim), 1940'lardan itibaren Nea Sinasos[38] ismiyle resmiyet kazanmıştır.[39] (**Resim 7**)

Sinasoslular için yer(leşim) kurmak sadece fiziki bir çevrenin temini anlamına gelmemektedir. Mübadele sonrasında ayak bastıkları Pire'yi, "yabancı" durumuna düşmemek adına terk edip yeni yerleşimlerini kurma düşüncesini taşıyan Sinasoslular, esasında "öz"ün ve birlikte olma halinin inşası anlamında zihinsel bir arayışın peşine düşmüşlerdir. Nitekim, Sinasos'ta doğan, mübadeleyi yaşayan ve Nea Sinasos'un kurulmasında yer alan Zografopoulos, hatıralarında yeni yer(leşim)in köy kilisesinin inşasını "Önce bir kilise inşa ettik ve sonra bir aile kurduk" ifadeleriyle dile getirmekte, birlikte inşa edilenin sadece bir yapı olmadığını, "öz"ün ve birlikte olma halinin temini anlamını taşıdığını vurgulamaktadır.[40] (**Resim 8**)

Fiziksel ve zihinsel bir inşanın sonucu olarak Nea Sinasos, topluluğun sahip olduğu kültürel, toplumsal, tarihsel edimlerin bir araya geldiği mekânsal bir örgütlenmenin ürünüdür. Dolayısıyla somut olarak yapıların yan yana gelmesi değil, bir araya gelişlerinin içerdiği zihinsel örgütlenmenin irdelenmesi gerekmektedir. Bu sebeple

Kaynak: Google Earth [Erişim: 18 Haziran 2021]

Resim 7. Nea Sinasos'un günümüzdeki dokusu

Kaynak: Arşiv Araştırması

Resim 8. Nea Sinasos'un kurulacağı arazide Sinasoslular bir arada, 4 Mayıs 1925. Arka planda köylerini inşa edecekleri arazi yer almaktadır. Fotoğrafın köyün merkez kilisesi Saint Nicholas'ın inşa edileceği alanda çekildiği tahmin edilmektedir.

Nea Sinasos'un inşasını, hem mekânsal hem de zihinsel bağlamda ele almak gerekmektedir. Mekânsal bağlamda, yerleşim-çevre dokusunun ve yapıların fiziksel nitelikleri açısından Anadolu'daki yer(leşim)le ilişkiselliği, zihinsel bağlamda yaşantıya dair izler ve fotoğraflama-belgeleme aracılığıyla gerçekleştirilen unutmama etkinliğinin yeni yer(leşim)e olan etkisi irdelenecektir.

Mekânsal Bağlamda Nea Sinasos'un İnşası

Mübadeleye tabi olan Anadolulu Rum topluluklar arasında, yer(leşim) kurma duygusunu en coşkun şekilde yaşayanların başında Kapadokyalılar gelmektedir. Sahip oldukları özgün coğrafi dokuyu kendi yaşam alanları halinde var eden bu topluluklar, ilk defa mübadele sonucunda başkalarının kurdukları çevrelerde yaşamak zorunda kalmışlardır. Kuşkusuz bu topluluklar içerisinde Sinasosluların özel bir yeri vardır. Sahip oldukları kültürel değerleri ve yüksek farkındalıklarını mekân aracılığıyla somutlaştıran Sinasoslular için, yer(leşim) kurmak, aynı zamanda "öz"lerini muhafaza etme, birlikte olma halini sağlamlaştırma anlamlarını içermektedir. Evlerini, kiliselerini, okullarını kendi edim ve toplumsallıkları bağlamında inşa ederek, kaybettikleri otonomi duygusunu yeniden kazanma amacını taşımaktalardır.[41]

Mübadele gerçekleşmeden önce henüz Anadolu'daki memleketlerinde iken kurdukları komiteler aracılığıyla Eğriboz Adası'na yerleşmeye karar veren Sinasosluların, göçle geldikleri coğrafyalarda kurdukları yerleşimin Anadolu'daki yer(leşim)le çevresel benzerliği dikkat çekicidir. Kapadokya'nın su yolları üzerinde ve bir vadi-

Resim 9. Yunanistan'da Nea Sinasos'un inşa faaliyetleri, 1924
Kaynak: Balta, Evangelia, 2014, The Exchange of Populations The case of Sinasos, ss: 83-102, **Exchange of Populations: Historiography and Refugee Memory**, Εκδόσεις Ιστός / İstos Yayın, İstanbul.

Resim 10. Nea Sinasos yerleşimi ve Saint Nicholas kilisesi, 1952. Nea Sinasos'ta yer alan Saint Nicholas (Άγιος Νικόλαος) Kilisesi'nin, mübadeleyle getirilen ikonaları muhafaza ettiği ve Sinasos'tan getirilen malzemelerin de kilisenin yapımında kullanıldığı bilinmektedir. Kilisenin, Sinasos'ta yer alan ve günümüzde her ikisi de yıkılmış olan Panayia Kır Kilisesi ve köy hamamı ile benzerliği dikkat çekicidir. Mübadele öncesi Sinasos'ta aynı isimli bir kilise bulunduğu, günümüzde müze olarak faaliyet gösterdiği ve çeşitli etkinliklere ev sahipliği yaptığı görülmektedir.
Kaynak: Μπαλτα, Ε. (2010), Η Καταγραφη των Μικρασιατικων Συνοικισμων της Ευβοιας απο το Κεντρο Μικρασιατικων Σπουδων, 174-214, **Αρχειον Ευβοικων Μελετων 38/2008-2009**, Εταιρεία Ευβοϊκών Σπουδών, Αθηνα.

Resim 11. Üzerinde "Sinasosluların Hatırası" yazılı, Nea Sinasos'un girişinde yer alan yazılı anıt, 2018
Kaynak: Μικρασία - Σινασός Fotoğraf Arşivi (Fotoğraf: Βλασιάδης, K.)

de konumlanan Sinasos gibi, sulak bir alanda yamaçta kurulan Nea Sinasos'un bu benzerliği, göç sonucunda yaşanan travmanın en az hasarla atlatılması; fiziksel uzaklığına rağmen, Anadolu'daki yer(leşim)le zihinsel yakınlık kurulması düşüncesini barındırmaktadır.[42] Yerleşilen alanın çevre dokusunun ve yerleşim kararlarının yanı sıra, Anadolu'da olduğu gibi kendi edimleri ve yapma biçimleri doğrultusunda, kiliselerinden evlerinin demir parmaklıklarına kadar, inşa ettikleri ve gerçek bir yaşam alanına dönüştürdükleri yapılı çevreleri kendi "öz" ve varoluşlarını temsil etmektedir.[43] (**Resim 9, 10**)

Zihinsel Bağlamda Nea Sinasos'un İnşası

Nea Sinasos'un inşasında sadece yapılı çevrenin değil toplumsal ve gündelik olanın da var edildiği görülmektedir. "Öz"ü muhafaza etmenin ve yabancılaşmaya karşı duruşun çabasını içeren bu durum, sahip olunan edimler aracılığıyla yapılı çevrenin anlam kazanmasının ve zihinsel olarak anavatana yakınlığın göstergesidir. Bu yakınlık ilk olarak, yer(leşim) isminde kendisini göstermektedir. Mübadele döneminde Vistritsa Köyü olarak anılan bölge, yer(leşim)in kurulmasından sonra tıpkı Anadolu'daki anavatan gibi Sinasos olarak isimlendirilmiştir.[44] "Sinasoslu olma" değeri, Anadolu'daki yer(leşim)le bağları her daim canlı tutmaktadır. İlginç olan, "Sinasoslu olma" tavrının sadece mübadeleyi yaşayan kuşağın değil, Nea Sinasos doğumlu sonraki nesillerin de canlı bir şekilde hissettiği bir duygu olmasıdır. Tıpkı mübadeleyi yaşayan kuşak gibi sonraki kuşaklar da "Sinasoslu olma" tavrını sürdürerek fiziki, kültürel ve sosyal çevrelerini bu doğrultuda var etmeye devam etmektelerdir. Hirshcon'a göre bu tavır, yerinden edilmenin etkisine rağmen toplumsal sürekliliği sürdürme bilincini barındırmaktadır.[45]

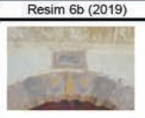
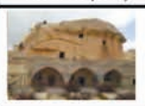
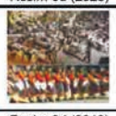
Yer isimleriyle kurulan zihinsel yakınlık, gündelik yaşantı içerisinde yazıtlar, süslemeler, izler aracılığıyla da kendini göstermektedir. Anadolu'daki memleketleriyle benzerlikler taşıyan bu yaşantı izleri, Nea Sinasos'ta bir temsiliyet biçimi olarak gündelik yaşantı içerisinde var olmaya devam etmektedir. Bu izler, henüz yerleşimin girişinde bir mübadele anıtı olarak kendini var etmekte, adeta Nea Sinasos yer(leşim)inin özeti gibi "Sinasoslu olma" halini zihinsel olarak sürekli kılmaktadır. (**Resim 11**)

Yaşantıya ait izler sadece somut olarak değil, gelenekler bağlamında da gündelik yaşantıyı örgütlemektedir. Mübadele öncesi döneme ait Anadolu'da yapılan şenlik ve panayırların benzer içerik ve hissiyatla devam ettiği görülmektedir. Anadolu'daki yaşantıya dair figürlerin baskınlığının dikkat çektiği etkinlik "öz"e dair bilincin yenilendiği ve gelecek kuşaklara aktarıldığı zihinsel bir taşıyıcı görevi üstlenmektedir.[46]

Tüm bu fiziksel ve zihinsel edimlerin toplamı Nea Sinasos'u, bir başka deyişle göçle gelinen yeni çevrelerde kendi "öz" ve varoluşlarının muhafazasını temsil etmektedir. Sinasos ve Nea Sinasos'ta yapılan alan çalışmaları ve arşiv araştırmaları sonucunda, bu "öz"ün yeni topraklarda var olma biçimi tespit edilmiş, tüm veriler, elde edilen somut dokümanlar **Tablo 1**'de özetlenmiştir.

SONUÇ YERİNE

Nea Sinasos'un kurulma etkinliği, yer(leşim) kurma pratiğinin fiziksel, zihinsel ve toplumsal bir eylemsellik olduğunun kanıtı niteliğindedir. Sadece fiziki bir yerleşimin temini değil, yaşantıya dair edimler ve bellek aracılığıyla bir yaşam alanı kurma etkinliği olarak Nea Sinasos, topluluğun var olma biçiminin ve "öz"ünün temsiliyetini sunmaktadır. Bellekleri aracılığıyla muhafaza ettikleri edimlerini, fotoğraflar ve belgelerle somutlaştıran Sinasoslular, fiziksel bir göçü yaşamış olsalar da "öz"lerini muhafaza ederek yabancılaşmanın getireceği zihinsel göçün önüne geçmişlerdir. Nea Sinasos, yerleşim kararlarından yapısal ölçeğe, duvar yazıtlarından süslemelerine, yer isimlerinden şenliklerine değin, birlikte inşa etme veya "birlikteliği inşa etme" çabasının bir sonucudur. Mekânlarla beraber yeniden inşa ettikleri toplumsallıkları aracılığıyla yabancı konuma düşmemiş, Sinasoslu olma halinin devamlılığını sağlamışlardır. Toplumsal ölçekten, gündelik yaşantıya ve bununla ilintili olarak topluluğun yaşantılarını sürdürdükleri tüm mekânlara akseden bu inşa etme tavrı, yerleşimin temel bir kurucu unsuru olarak kendini göstermektedir. Nea Sinasos yer(leşim)ini kurarak, toplumsallıklarını ve yaşantı biçimlerini mekân aracılığıyla somutlaştıran Sinasoslular, Ege'nin diğer yakasında Anadolulu bir topluluk olma halinin ve "öz"lerinin kesintisiz devamlılığını sağlamışlardır.

Sorgulama Araçları			Sinasos / Mustafapaşa (Nevşehir-Türkiye)			Nea Sinasos (Eğriboz Adası-Yunanistan)		
			Açıklamalar	Fotoğraf ve Belgeler		Açıklamalar	Fotoğraf ve Belgeler	
				Mübadele Öncesi	Günümüzde		Mübadele Sonrası	Günümüzde
MEKANSAL BAĞLAMDA SİNASOS - NEA SİNASOS	Yerleşim - Çevre Doku Kararları Bağlamında	Genel Yerleşim	Sinasos, Kapadokya coğrafyasında bir yamaçta konumlanmaktadır (1a, 1b).	 Resim 1a (1924)	 Resim 1b (2019)	Nea Sinasos, Eğriboz Adası'nın kuzeyinde bir yamaç üzerinde kurulmuştur (1c, 1d).	 Resim 1c (1952)	 Resim 1d (201?)
		Yerleşim Planı	Merkezi kilise (Konstandinos ve Eleni) etrafında bir köy örgütlenmesi (köy meydanı, belediye, köy kahvesi) şekilde oluştuğu gözlemlenmektedir (2a, 2b).	 Resim 2a (1910)	 Resim 2b (2020)	Merkezi kilise (Saint Nicholas) etrafında bir köy örgütlenmesi (köy meydanı, okul, park) şekilde kurulduğu gözlemlenmektedir (2c, 2d).	 Resim 2c (1952)	 Resim 2d (2020)
	Yapısal Ölçek Bağlamında	Evler	Yerel taş ustaları tarafından yerel malzeme ile benzer oranlarda inşa edilmiştir (3a, 3b).	 Resim 3a (1924)	 Resim 3b (2019)	Sinasos'u inşa eden ustaların yerel malzemelerle benzer oranlarda inşa ettiği görülmektedir (3c, 3d).	 Resim 3c (1925)	 Resim 3d (2020)
		Dini Yapılar	Köy meydanında merkezi kilise ve çok sayıda kır kilisesi (4a), manastır, şapel yer almaktadır.	 Resim 4a (1924)	 Resim 4b (1924)	Köy meydanında merkezi kilise yer almaktadır (4c, 4d). Merkezi kilisenin, oran olarak Sinasos'ta yeralan Panayia kilisesi (4a) ve köy hamamına (4b) benzerliği dikkat çekmektedir.	 Resim 4c (1952)	 Resim 4d
		Okullar	Sinasos'ta yer alan kız okulu (5a). Günümüzde mevcut değildir, yerinde bir otel yapısı bulunmaktadır (5b).	 Resim 5a (1924)	 Resim 5b (2019)	Nea Sinasos ilkokulu, aynı zamanda Sinasos'tan getirilen eserleri barındıran bir müze ve etkinlik merkezi olarak da kullanılmaktadır (5d). (1952'deki fotoğraftaki yapının (5c) okul olduğu düşünülmektedir) .	 Resim 5c (1952)	 Resim 5d (2020)
ZİHİNSEL BAĞLAMDA SİNASOS - NEA SİNASOS	Yaşantı İzleri Bağlamında	Yaşantı izleri	Sinasos'taki konakların çıkma ve balkonlarında yer alan süslemelere (6a) günümüzde de rastlanmaktadır (6b).	 Resim 6a (1924)	 Resim 6b (2019)	Nea Sinasos -İstea arasındaki konutlarda çıkma ve süsleme tiplerinin Sinasos'takiler ile biçimsel ve oransal benzerliği dikkat çekmektedir (6c), (6d).	 Resim 6c (194?)	 Resim 6d (20??)
		Ayrıntılar	Bugün de varlığını sürdüren, yapıların üzerinde kullanıcıların, yapıldığı yılların tarihi ile bir deyimi içeren yerel dile ait yazıtlara rastlanmaktadır (7a, 7b).	 Resim 7a (1924)	 Resim 7.b (2019)	Nea Sinasos'da ortak kullanılan yapılarda çeşitli yazıtlara rastlanmaktadır (7c).	Arşivde rastlanmamıştır.	 Resim 7c (2020)
		Yer isimleri	Yerleşim isimleri gibi çeşitli ortak kullanılan yapıların da aynı isimle anıldığını görülmektedir. Örnek olarak; Sinasos'taki Nicholas Kilisesi (8a, 8b).	 Resim 8a (1924)	 Resim 8b (2019)	Nea Sinasos'ta köy meydanında yer alan kilisenin ismi (Saint) Nicholas Kilisesi'dir (8c, 8d).	 Resim 8c (192?)	 Resim 8d (2020)
	Bellek Edimleri Bağlamında	Akılda Tutma Etkinliği	Mübadele öncesi Sinasos'ta festivaller ve kutlamalar düzenlenirdi (9a).	 Resim 9a (1924)	 Resim 9b (2015)	Nea Sinasos'ta yaşayanlar mübadele öncesi festivalleri devam ettirerek hatırlama edimini canlı tutmaktadırlar (9c, 9d). Bu festivallerin bir kısmı Sinasos'ta yapılmaktadır (9b).	 Resim 9c (1948)	 Resim 9d (2013)
			Sinasoslular mübadeleden sonra da köylerini ziyaret etmişlerdir (9e), (ilk ziyaret 1951). Anadolu'daki memleketleri kutsallığını korumaktakta ve bugün de ziyaretler devam etmektedir (9f).	 Resim 9e (1959)	 Resim 9f (2019)	Köyde üzerinde *'Sinasosun Hatırası'* (Μνημη Σινασιτων) yazan bir anıt bulunmakta (9h) ve mübadele ile gelen somut nesneler özenle saklanmakta ve segilemektedirler (9g).	 Resim 9g (2020)	 Resim 9h (2020)
			Sinasos'ta yer alan erkek okulu ve saat kulesi (9i). Günümüzde mevcut değildir (9j).	 Resim 9i (1924)	Resim 9j (2019)	Saat kulesinde yer alan saat, Nea Sinasos ilkokulunun müze bölümünde sergilenmektedir (9k). Sinasos'ta olduğu gibi yine bir eğitim yapısında bulunmaktadır (9l).	Resim 9k	Resim 9l (2020)
			Sinasoslular yüzyıllar boyunca yaşadıkları coğrafyalarını belgelemişlerdir (9m). Nea Sinasoslular tarafından hala keşfedilip kayıt tutulmaktadır (9n).	Resim 9m (1924)	Resim 9n (2015)	Mübadele sonrası Sinasos'u anlatan elyazmaları kaleme alınmıştır (9o). *'Sinasosluların Sesi'* (*σινασιτικη φωνη*) isimli yerel gazete, Nea Sinasosluların 'unutmama edimi'nin göstergeleridir (9p).	Resim 9o (195?)	Resim 9p (2013)
			Sinasos'ta yer alan, günümüzde mevcut olmayan kız ve erkek okulu yapıları (9r).	Resim 9r (1924)		Sinasos'a ait yapıların çeşitli gravürlerine, Nea Sinasos evlerinde ve 'Sinasosluların Sesi' (σινασιτικη φωνη) isimli yerel gazetenin sayfalarında rastlamak mümkündür (9s).	Resim 9s (2013)	

Tablo 1. Nea Sinasos yer(leşim)ini kurma pratikleri ve Sinasos'un bu pratiklere etkisi

Kaynak: (Belirtilen kaynaklardan yararlanılarak yazarlar tarafından tablolaştırılmıştır) 1b, 3b, 3d, 5b, 5d, 6b, 7b, 7c, 8b, 8d, 9f, 9h, 9j, 9l Ulubay, 2019-2020; 1a, 2a, 3a, 4a, 4b, 5a, 6a, 7a, 8a, 9a, 9e, 9i, 9m, 9r Balta, 2007; 1c, 2c, 4c, 5c Μπαλτα, 2010; 3c Balta, 2014; 2b, 2d Google Earth Hava Fotoğrafları (Erişim: 12 Haziran 2021); 1d, 4d Voria Evia Dijital Arşivi; 6c, 6d Istea-Edipsos Belediyesi (Δημος Ιστιαιας-Αιδηψου) Dijital Arşivi; 8c Ντελκη, 2016; 9b Mustafapaşa Belediyesi Ditijal Arşivi; 9c, Βλασιαδης, Κυριακος Η., 2011, "Τραγούδια και Χοροί από τη Σινασό της Καππαδοκίας", ERKET e-Journal, cilt:2, ss.1-24; 9g, 9k, 9o Arşiv Araştırması; 9d, 9n, 9p, 9s Sinasosluların Sesi (σινασιτικη φωνη) Gazetesi Dijital Arşivi.

NOTLAR

1. Toynbee, Arnold Joseph, 2009, **The Western Question in Greece and Turkey: A Study in the Contact of Civilizations**, Houghton Mifflin Company, Boston.

2. Savaşlar, dini ve politik baskılar, doğal afetler, hastalıklar ve benzeri etmenler.

3. Bruce, Steve; Yearley, Steven, 2006, **The Sage Dictionary of Sociology**, Sage Publications, Londra.

4. Arı, Kemal, 2016, **Suyun İki Yanı: "Mübadele"**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

5. İsviçre'nin Lozan kentinde, Türk ve Yunan hükümet temsilcileri arasında yapılan barış görüşmeleri esnasında müzakere edilen mübadele meselesi, 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Balkan Savaşları'ndan sonra gerçekleşen göçleri de kapsayan anlaşma, Türkiye sınırları içerisinde yaşayan Hıristiyanlar ile Yunanistan sınırları içerisinde yaşayan Müslümanların karşılıklı olarak değişimini öngörmektedir: "Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının [...] zorunlu mübadelesine karar verilmiştir. [...] Türk hükümetinin izni olmadıkça Türkiye'ye ya da Yunan hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan'a dönerek orada yerleşemeyecektir". Anlaşma gereği, İstanbul'da yaşayan Hıristiyan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler mübadeleden muaf tutulmuş ve kapsam dışı bırakılmıştır. Clark, Bruce, 2006, **Twice a Stranger: The Mass Expulsions That Forged Modern Greece and Turkey**, Harvard University Press, Massachusetts.

6. Clark, 2006.

7. Bu dönemde Türkiye'nin nüfusunun yaklaşık on üç buçuk milyon, Yunanistan'ın nüfusunun yaklaşık dört buçuk milyon olduğu hesaba katılırsa değişimin büyüklüğü daha net anlaşılabilir. Hirschon, Renee, 2017, "Lozan Sözleşmesi'nin Sonuçları: Genel Bir Bakış", **Ege'yi Geçerken 1923 Türk - Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, (der.) Renee Hirschon, (çev.) Müfide Pekin, Ertuğ Altınay, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.3-16.

8. Hirschon, Renee, 2017, "Ege Bölgesi'ndeki 'Ayrışan Halklar'", **Ege'yi Geçerken 1923 Türk - Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, (der.) Renee Hirschon, (çev.) Müfide Pekin, Ertuğ Altınay, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.17-28.

9. Kurtuluş, Ünal Türkeş'ten alıntılayarak, Muğla kenti üzerinden mübadelenin yarattığı toplumsal ve sosyo-kültürel etkiyi şöyle aktarmaktadır: "Muğla Rumlardan arındığı gün bomboş kalır. Uzunoluk değirmeni susar. Fırınların ateşi birden söner. Dülger ve yapıcı sıkıntısı başlar. Andon'un yıllarca yaktığı Saburhane Hamamı soğur. Anlaşılır ki Muğla sınai ve ticari hayatının ağırlığı Rumlarla birlikte gitmiştir" Kurtuluş, Hatice, 2011, **Mübadeleyle Gelen Rumlar Turizmle Gelen Avrupalılar - Muğla'da Eşitsiz Kentsel Gelişme**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

10. Kurtuluş, 2011.

11. Konu ile ilgili hem Türkiye'de hem de Yunanistan'da yapılan araştırmalar sonucunda, mübadele öncesi zengin bir kültürü barındıran Sinasos (Mustafapaşa) yerleşiminin mübadelenin yer kurma pratiği üzerine yapılacak çalışma için uygun bir örnek olduğu kanısına varılmıştır. Hem İstanbul'da Lozan Mübadilleri Vakfı hem de Atina'da Küçük Asya Araştırmaları Merkezi'nde (Κεντρο Μικρασιατικων Σπουδων) yapılan mülakatlar ve araştırmalar sonucunda, zengin bir kültürel birikime sahip olan Sinasosluların, bu birikimi göç ettikleri yeni coğrafyalara taşımak için büyük uğraş verdikleri, tüm bu uğraşları somut olarak belgeledikleri, mekânsal ve toplumsal yaşantılarının merkezine yerleştirdikleri görülmüştür. Sinasoslu Rumların mübadele serüveni, sadece mübadele tarihi açısından değil, dünya göç tarihi açısından da özgün ve biricik bir örneği temsil etmektedir.

12. Heidegger, Martin, 2002, "Hümanizm Üzerine Mektup", **Hümanizmin Özü**, (çev.) A. Aydoğdu, İz Yayıncılık, İstanbul.

13. Blanchot, Maurice, 1999, **Sonradan Sonsuz Yineleme**, (çev.) Serdar Rifat Kırkoğlu, Kabalcı Yayınları, İstanbul.

14. Derrida, Jacques, 2000, **of Hospitality Cultural Memory in the Present**, (ed.) Mieke Bal, Hent de Vries, (çev.) Rachel Bowlby, Stanford University Press, Stanford.

15. Lefebvre, Henri,1991, **The Production of Space**, (çev.) Donald Nicholson-Smith, Blackwell, Oxford, Londra.

16. Stelaku, mekânın kaybını evlerini terk etmek zorunda kalan göçmenler üzerinden irdelemektedir. Stelaku, Vasso, 2017, "Alan, Mekân ve Kimlik Kapadokyalı İki Rum Grubunun Yerleşiminde Bellek ve Din", **Ege'yi Geçerken 1923 Türk - Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, (der.) Renee Hirschon, (çev.) Müfide Pekin, Ertuğ Altınay, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

17. Lefebvre, 1991.

18. Kaynaklara göre, 1890 yılında 3.000 Rum, 600 Türk'ün yaşadığı yerleşimde, mübadelenin yaşandığı 1924 yılında 878 Rum, 1.000 Türk bulunmaktadır. Stamatopoulos, Kostas, 1986, "Everyday Life in Sinasos ", **Sinasos in Cappadocia**, National Trust for Greece, Londra.

19. İstanbul Galata'da havyar ticaretini elinde bulunduran Sinasoslu Rum tüccarlar, beldelerinin zenginleşmesinde önemli rol üstlenmişlerdir. Balta, Evangelia, 2007, **Sinasos Mübadeleden Önce Bir Kapadokya Kasabası**, Bir Zamanlar Yayıncılık, İstanbul.

20. Evler, konaklar, dini yapılar, okullar, kamu yapıları vb.

21. Rodies, Stelios, 1986, "The Houses of Sinasos", **Sinasos in Cappadocia**, National Trust for Greece, Londra.

22. Yıldırım, Zeynep Özlem, 2004, "Sinasos Yöresel Mimarisi ve 19. Yüzyıl Batılaşma Hareketlerinin Konut Mimarisine Etkileri", yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İTÜ FBE, İstanbul.

23. Ριζος, Σεραφειμ, 2007, **Η Σινασος (Τομος Α, Τομος Β)**, Επιμελεια: Σταυρος Θ. Ανεστιδης, Μικρα Τζεβελεκη-Κονδακη, Κεντρο Μικρασιατικων Σπουδων, Αθηνα.

24. Rodies, 1986.

25. Balta, 2007.

26. Stamatopoulos, 1986.

27. Balta, 2015.

28. Auge, Marc, 1997, **Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity**, (çev.) John Howe, Verso Press, Londra, New York.

29. Lefebvre, Henri, 2019, **Gündelik Hayatın Eleştirisi II Gündelik Hayat Sosyolojisinin Temelleri**, (çev.) Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul.

30. Mübadele sonucu Rumların Sinasos'tan ayrılmalarından sonra, Yunanistan'ın kuzeyinde yer alan Kesriye (günümüzdeki ismiyle Kastorya, Yunanca yazımı ile Καστοριά) yerleşiminin bir dağ ve orman köyünde yaşayan Müslümanlar, Sinasos'a yerleştirilmişlerdir. Türkçe bilmeyen ve Slavcanın bir lehçesini konuşan bu insanlar, Kapadokya'nın fiziki ve coğrafi farklılıkları sebebiyle uzun süre uyum sorunu yaşamış, dışa kapalı bir yaşam sürmüşlerdir. Aytaş, Süreyya, 2018, **Mübadelenin Hüzünlü Mirası**, Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları, İstanbul.

31. Sinasoslu Rumlar, Ekim 1924'te mübadeleyle Yunanistan'a göç etmek zorunda kalmışlardır. Çalışma kapsamında bahse konu olan olay Temmuz 1924'te yaşanmıştır.

32. Balta, 2007.

33. Fotoğraflama sürecini, Serafim Rizos şöyle aktarmaktadır: "Aklımdan hiç çıkmayan sorunlardan biri de köyümüzün fotoğraflarının çekilmesiydi… Konuyu Komite Başkanı rahmetli kardeşim Rizos'a açmayı düşündüm. Çekimin önemini anlattım ve bana hak verdi. Fotoğraf çekimleri için 20 Türk liralık bir kaynak tahsis edildi. Pandazidis Kardeşlerin çocukları, İosif'in oğlu Anastasis Pandazis ile İlia'nin oğlu İsaak Pandazis'in bir fotoğraf makinelerinin olduğunu duymuştum. Onları bularak [...] belirli bir zaman aralığı içinde köyün farklı bölgelerini birlikte dolaşmak ve işaret edeceğim her şeyin fotoğrafını çekmek üzere anlaştım. Bütün fotoğrafların plakalarını, bu malzemeyle bir Sinasos albümü hazırlanması önerisi ve ricasıyla, İstanbul üzerinden Yunanistan'a giderken karşılaştığım İstanbul temsilcimize verdim. Temsilcilik bu önerimi büyük bir coşkuyla kabul etti ve bu işi şimdi hayatta olmayan Doktor İoannis Arhelaos üstlendi. Albümün Demotiki (halk dili) ile yazılmasını rica ettim, onlar da bu ricamı yerine getireceklerine söz verdiler. Böylece göçmenlik dalgasıyla sürüklenerek Yunanistan'a gittim. Bir gün, Nea İonia'daki Podarades'te, çalıştığım halı fabrikasına postayla ağır bir paket geldi. İçinden kadersiz köyümüzün, kayalara oyulmuş evleriyle Gurna (çukur) sakinlerinin, serhattaki Küçük Asya Rumlarının asude bilinmeyen, uzun tarihinin yegane hatırası "Doğu'nun İncisi" albümü çıktı." Balta, 2007. Ριζος, 2007.

34. Balta, 2015.

35. Balta, 2007.

36. Eski fotoğrafların ve aile hatıralarının izini süren, onların büyüsünden etkilenen Freeman, hatıraların somutlaşan bu halini, geleceğe "biz vardık ve önemliydik" haykırışı olarak yorumlamaktadır. Schacter, Daniel Lawrence, 2017, "Belleğin İzinde Beyin, Zihin ve Geçmiş", (çev.) Eda Özgül, **Cogito**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

37. Nea (Yunanca yazılımı ile Νέα) kelimesi Yunanca'da "yeni" anlamına gelmektedir. Nea önadını taşıyan yerleşimler, mübadele sonucunda yaşanan göçe rağmen, zihinsel göçe karşı duruşun en somut örnekleridir. Anadolu'da varoluşlarını temellendirdikleri yerleşimlerinin isimlerini, nea önadı ile birleştirerek, göçle geldikleri yeni coğrafyalarda kurdukları yerleşimler, kökensel bağın görünürlüğünün somutlaşmış halidir. Bu yerleşimleri Balta, şöyle açıklamaktadır: "Mübadiller ve diğer Anadolu mültecileri son derece güç koşullar altında, gelecekleri ve tarihleriyle ilişkili yapılarda ve kiliselerde muhafaza ettikleri geçmiş simgelerini ve bizzat geçmişi kullanarak, bu meçhul ve yabancı yeri hızla kendilerine ait bir toposa (ülke, bölge) dönüştürdüler. Tümüyle mültecilerden oluşan bir dizi köyün kurulması bu şekilde gerçekleşti; bu köylerin isimleri de köy sakinlerinin geldikleri Anadolu topraklarının isimlerini taşıyordu: Nea Karvali, Nea Malakopi, Nea Kromni". Balta, 2015.

38. Yunanca Νέα Σινασός, Türkçesi Yeni Sinasos.

39. Balta, 2015.

40. Ντελκη, Π. (2016), Κωνσταντίνος Ζωγραφόπουλος: Πρώτα χτίσαμε εκκλησία και μετά κάσαμε οικογένεια, 66-71 **Άνθρωποι και Ιστορίες - Η Βόρεια Εύβοια της καρδιάς μας,** Εκδοσεις, Ευβοιας.

41. Stelaku, 2017.

42. Örnek, Saim; Nahya, Zeliha Nilüfer, 2017, "Yeniden Tanımlanan Bir Mübadil Kimliği: Kapadokyalı Rumlarda Aidiyet ve Kendini Tanımlama", **Uluslararası Mübadele Sempozyumu Lozan Mübadelesi Yeni Hayat Mücadelesi**, (ed.) Kemal Arı, ss.295-306.

43. "Demirci Simios, köyümüzdeki eski evlerin çoğunun pencere demirlerini yapan ustaydı. Eserlerinin düz kesimleriyle güzel şekilleri dikkat çeker. Bizim zamanımızda, oğlu Nikos Sidiropulos Usta da öyle yetenekli bir demirciydi. Köyümüzün bütün yeni yapılarında Nikola Usta'nın elinden çıkmış bir sanat eseri bulabilirdin. Bir süre için yeni köyümüz Nea Sinasos'a gelip bizimle yaşadı. Yeni evlerimizin yapımında çalıştı. Sıtmadan öldü". Balta, 2007.

44. Yerleşim isminin dışında, bazı ortak kullanılan yapıların isimlerinin de Anadolu'daki anavatanı anımsattığı görülmektedir. Örneğin, Nea Sinasos'ta köy meydanında konumlanan Saint Nicholas kilisenin ismi, Anadolu'da, günümüzde hala ayakta olan manastırdan gelmedir. Mübadele esnasında bu manastırdan getirilmiş ikona, Nea Sinasos'ta var olmaya devam etmektedir.

45. Hirschon, Renee, 1998, **Heirs of the Greek Catastrophe The Social Life of Asia Minor Refugees in Piraeus,** Berghahn Books, New York.

46. Örnek, Saim, Nahya, Nilüfer, Zeliha, 2019, "Gavustima Festivali: Mübadil Bir Topluluğun Yerlileşmesi ve Festivalin Kimlik İfadeleri", **Mübadil Kentler: Türkçe Konuşan Rum Ortodokslar**, (ed.) Yonca Cingöz, Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları, İstanbul, ss.47-62.